

Landbruksdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

postmottak@ld.dep.no

200303127-/EDA

1832/2003/426 KM/BP

28. juni 2004

HØRING – ODELSLOVUTVALGETS INNSTILLING NOU 2003:26 OM ODELS- OG ÅSETESRETT

Likestillingsombudet viser til departementets høringsbrev av 13. november 2003.

Odelstovutvalget legger fram innstilling NOU 2003:24 om odels- og åsetesretten med forslag til endringer i lov om odelsretten og åsetesretten.

Likestillingsombudet har vurdert endringene i et likestillingsperspektiv.

3.2 Dagens odelslov

I og med odelsloven av 1974 ble kvinner likestilt med menn når det gjelder odels- og åsetesrett. Unntak gjelder likevel for dem som er født før 1. januar 1965, jfr. § 78. Utvalget foreslår at bestemmelsen endres til at loven får virkning også for dem som er født før loven trådte i kraft. Utvalget viser blant annet til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 14. Utvalget mener at loven bare delvis er i strid med konvensjonen, men ønsker likevel å modernisere § 78 slik at den bringes i overensstemmelse med dagens rettsoppfatning når det gjelder forholdet mellom kjønnene.

Likestillingsombudet er tilfreds med at utvalget ønsker å endre § 78 slik at kvinner i praksis får de samme rettigheter som menn når det gjelder odels- og åsetesrett.

6.1.2 Utvalgets vurderingen vedrørende §§ 1-5

Utvalgets flertall ønsker å endre § 2 slik at eiendom må bestå av minst 50 dekar jordbruksareal eller minst 1.000 dekar produktivt skogareal for kunne regnes som odlingsjord. Mindretallet ønsker en mindre vidtgående endring, nemlig at en eiendom skal regnes som odlingsjord når enten jordbruksarealet er minst 30 dekar, eller det produktive skogarealet er minst 500 dekar.

Likestillingsombudet er av den oppfatning at kvinner i større grad enn menn velger å drive mindre bruk. Ombudet vil derfor støtte mindretallets forslag. Denne antagelsen underbygges også av Marit S. Haugens rapport "Skal – skal ikke" som det vises til i utvalgets innstilling. Her går det fram at jentene i større grad enn guttene ser ut til å velge å ta over små bruk som skal drives i kombinasjon med arbeid utenom gården. Haugen mener at årsaken blant annet

kan være at jenter har erfaring fra et mindre spekter av arbeidsoppgaver på gården, og at jentene derfor også kan møte større konkurranse fra yngre brødre på større bruk.

Utvalget mener at det derfor kan fremstå som ikke usannsynlig at en økning av grensen for odlingsjord kan medføre en reduksjon av andelen kvinner som overtar odelsbruk.

Ombudet mener at dette ville være svært uheldig. Likestillingsombudet er opptatt av at kvinner og menn skal ha like rettigheter i samfunnet. Dette gjelder også for landbruket. Landbruket ville etter Ombudets mening ikke være tjent med at kvinnene ikke deltar på like fot med mennene. Landbruket må derfor tilrettelegges slik at kvinner finner det attraktivt å delta på lik linje med menn. Flertallets forslag om økning av grensene for odelsjord vil etter Ombudets mening ikke bidra til dette.

Odelsutvalget antar at kjønnsforskjellene i eierskap mellom store og små odelseiendommer vil utjevnes etter hvert som aksepten for den odelsrettslige likestilling øker i landbruksnæringen.

Ombudet har også tro på at dette kan skje. Dette avhenger etter Ombudets mening imidlertid av at "inngangsbilletten" for kvinner ikke blir for stor. Her er det også viktig å merke seg at kvinner vil ha stor nytte av andre kvinner som rollemodeller. Når kvinnen for alvor kommer inn på arenaen, vil det sannsynligvis etter hvert også bli mer vanlig å se kvinner overta større odelsgårder.

Det går også fram av utredningen at Stortingets næringskomité uttaler at manglende likestilling kan være en medvirkende årsak til sviktende rekruttering og fraflytting fra distriktene. Ifølge komiteen er tiltak for å bedre kvinnens stilling i landbruket et viktig bidrag til den generelle kvinnesatsingen i distriktpolitikken og må derfor prioriteres. Likestillingsombudet er enig i disse synspunktene.

Likestillingsombudet registrerer også at næringskomiteen mener at det er en fordel for norsk landbruk at andelen kvinnelige bønder økes. Komiteen uttaler at det på bruk under 50 dekar i dag nesten er like mange kvinner som menn som overtar ved brukerskifte. Komiteen viser også til at det er en betydelig større andel kvinner enn menn som driver økologisk produksjon. Ombudet mener at dette er synspunkter det er viktig å ta med seg i den videre utviklingen.

Odelsloven § 38 – Gjenlevendes rett til gratis husrom

Utvalget foreslår en skjerping av bestemmelsen i nåværende § 39. Skjerpelsen innebærer at gjenlevende ikke vil ha samme vern mot å bli fordrevet fra gården som tidligere. Utvalget viser til at Høyesterett har gitt bestemmelsen begrenset rekkevidde. Etter den foreslåtte bestemmelsen har gjenlevende bare rett til gratis husrom dersom dette er mulig og rimelig med hensyn til interessene til overtakeren.

Likestillingsombudet vil understreke at i de aller fleste tilfellene er gjenlevende en kvinne. En skjerpelse av bestemmelsen vil derfor ramme kvinner i større grad enn menn. Kvinner vil i tillegg ofte være svakere økonomisk stillet enn menn. Slik bestemmelsen er foreslått formulert, skal det tas større hensyn til overtakeren enn til den gjenlevende. Ombudet ber om at bestemmelsen formuleres slik at det foretas en balansert avveining mellom interessene til overtakeren og den gjenlevende.

Kapittel 12 – Bør odelsretten opprettholdes

Utvalget drøfter i dette kapittelet fordeler og ulemper ved odelsretten.

Under punktet 12.2.2 har Likestillingsombudet merket seg argumentet om forutberegnlighet med hensyn til suksessjon. Som utvalget skriver vil denne forutberegnligheten gi den som har best odelsrett, mulighet til å forberede seg gjennom erfaring og utdanning. Dette er ikke minst viktig for kvinner som ønsker å overta gården på odal. Tradisjonelt har det vært vanlig at en av sønnene på gården skulle overta etter foreldrene. Kvinner har derfor ikke opparbeidet seg noen tradisjon på dette. Den eldste datters krav på odal vil derfor kunne redusere konkurranse med yngre brødre, og hun vil kunne forberede seg tidlig på å overta. Statistikk viser også at spesielt yngre kvinner tar utdanning med sikte på å overta odelsgårder, jfr. blant annet tabell 5.26.

Utvalget peker også på at en rettslig karakteristikk av odelsrettens betydning i slekten markerer i dag likestilling mellom kjønnene i relasjon til eierskap og drift av landbrukseiendom.

Det pekes på i utredningen at foreliggende tallmateriale viser at kvinners mulighet til å utnytte odelsretten hittil på langt nær har vært fullt utnyttet. Det vises til at andelen kvinnelige eiere av landbrukseiendom har økt fra 9 prosent i 1969 til 22 prosent i tidsrommet 1995-99. Det går videre fram at i tidsrommet mai 1999 til mai 2001 ervervet kvinner 35 prosent av alle landbrukseiendommer i Norge. Ombudet mener imidlertid at selv om økningen ikke har vært radikal, viser den at kvinnene er på vei inn i landbruket. Ombudet har også tro på at denne utviklingen vil fortsette og endog øke dersom forholdene legges til rette for det. Likestillingsombudet ønsker å peke på det forhold at odelsloven i praksis inntil nylig har begrenset kvinners mulighet til å overta landbrukseiendom på odal. Jeg tenker da på bestemmelsen om at likestillingsbestemmelsen i odelsloven § 12 må vike dersom en sønn på gården er født før 1. januar 1965. Det er først i de senere år at det virkelig har vært aktuelt for kvinner å overta gården på odal. Også av denne grunn ville det være uheldig om odelsretten falt bort uten at kvinnene virkelig hadde fått prøve seg.

Utvalget konkluderer med at for likestilling mellom kjønnene spiller odelsretten en meget viktig rolle. Kjønnstradisjonelle forestillinger har fortsatt solid forankring i mange miljøer. I dagens situasjon vil derfor en avvikling av odelsretten svekke muligheten for en økt kvinneandel på eiersiden i landbruket.

Likestillingsombudet støtter fullt ut utvalgets vurdering på dette punktet. Ut fra et likestillingssynspunkt går Ombudet derfor inn for å beholde odelsretten.

Med vennlig hilsen

Kristin Mile
likestillingsombud

Kopi: Norges Bygdekvinnelag v/Ellen Klynderud

Saksbehandler: Kirsti Mejdell